

rationes, et motiva, sed de hominibus istis tamquam de materiis inadæquatis tractat sub altiori ratione formali, ita quod ad donum pietatis materialiter se habet, quod in hoc exerceatur justitia commutativa, in illo distributiva, in illo fidelitatis, vel affabilitatis, etc. omnia ista materialiter se habent ad donum pietatis, formaliter autem habet respicere hæc omnia quatenus sunt operationes filiorum, et domesticorum Dei, atque adeo sub ratione observantiæ, et cultus inter cognatos, et fratres cognatione spiritus, et gratiæ, et communione fidei, et sanctorum, quibus ista justitiæ debita reputantur pro minimis, et materialiter tantum attactis, juxta quod dicit Apostolus I ad Corinth. VI: *Audet aliquis vestrum habens negotium adversus alterum judicari apud iniquos, et non apud sanctos? An nescitis quoniam sancti de hoc mundo judicabunt? Et si in vobis judicabitur mundus, indigni estis, qui de minimis judicetis? Nescitis quoniam Angelos judicabimus, quanto magis sæcularia?* Itaque non negat Apostolus quod sancti in quantum sancti, seu ut filii Dei ducti spiritu ejus, et dono isto pietatis, judicent sæcularia, et communicationes sæculares, et humani convictus tractent, et ad illas se extendant quæ sunt actus justitiæ commutativæ, et distributivæ, sed tamquam de minimis, et materialiter attactis, formaliter autem sub altiori ratione, qua cum Angelis communicant, imo de illis judicabunt. Et hæc altior ratio est affectus pietatis, quo se tractant, et communicant ut filios Dei, et spiritualiter cognatos, et communicantes, et sic virtualiter, seu eminenter habent elicere actus justitiæ rigorosæ, et aliarum virtutum, quæ sunt ad alterum, non formaliter, et inferiori modo sicut justitia commutativa, quæ operatur istas actiones ut

convictus humani sunt, pietas ut sunt communicationes filiorum Dei, et fratrum in spiritu. Et hoc quod de justitia eminenter faciunt, elicitive non imperative faciunt.

DONUM FORTITUDINIS QUOMODO
A VIRTUTE DISTINCTUM.

XXVIII. Eodem modo de hoc dono tractanda nobis sunt duo, scilicet, quæ sit ejus formalis ratio, qua distinguitur a fortitudine virtute: et secundo, quæ sit ejus materia ad quam se extendit.

XXIX. Respondeo ergo et dico: Donum fortitudinis ex parte formalis rationis differt a fortitudine quæ est virtus, quatenus ad vincenda pericula, et difficultates non innititur solum viribus humanis, aut humano modo mensuratis, sed virtuti, et potentiae divinæ, quasi indutus ipsa virtute ex alto. Materia autem ad quam se extendit donum fortitudinis est victoria cujuscumque difficilis, et evasio omnium periculorum, sive in principali materia virtutis, quæ est circa pericula mortis, sive in materiis accessoriis, quæ pertinent ad alias virtutes fortitudini adjunctas, ut magnificentia, perseverantia, patientia, etc. Hæc conclusio sumitur ex D. Thoma 2-2, quæst. CXXXIX, art. I, et expressius in III, dist. XXXIV, quæst. III, art. I. Et licet aliqui putent actum doni fortitudinis specie, et substantia non differre ab actu fortitudinis, quæ est virtus, quia putant actum fortitudinis doni fieri etiam ex virtute fortitudinis, quod Valentia attribuit Suarez lib. II de gratia, cap. XXI, num. X, tamen affirmandum est distingui specificè, supposito quod dona sunt habitus distincti a virtutibus, et superiores illis, sic enim oportet et actus ipsos distingui, isti enim distinguuntur sicut et ipsi ha-

bitus. Inquirimus autem rationem formalem qua distinguitur hoc donum a virtute fortitudinis, et affirmamus esse illam, quam in conclusione retulimus.

XXX. Pro cujus intelligentia est advertendum, quod fortitudo de se importat quamdam animi firmitatem ad aggrediendum, vel sustinendum gravia, et difficilia mala, præsertim pericula mortis, quæ sunt principaliora, et terribiliora aliis. Hæc autem firmitas non potest in animo consequi, nisi attendendo, et regulando vires, et media, quibus tali malo possit resisti, illudque superare. Et cum humanæ vires sint valde limitatæ, et fragiles, præsertim ad perseverandum, et vincendum in executione tantam periculorum multitudinem, sicut in hac vita occurrit pro consequendo quolibet fine arduo, et præsertim pro consequendo fine æterno in quo est omnium periculorum evasio, et omnium malorum victoria, non sufficit ad hæc communis virtus fortitudinis. Fortitudo ergo quæ est virtus tendit ad superandas difficultates, et vincenda mala modo humano, et regulando istam fortitudinem, et firmitatem juxta modum limitatum humanum, seu proprium hominis ut homo est (licet supponendo auxilia divina nostro modo recepta, et ad nostrum modum limitata) et sic dicit philosophus in tertio ethicorum, cap. IX: « Quod fortis est instupefactibilis ut homo, » scilicet in his periculis, et terribilibus, quæ sunt secundum hominem. Et fortitudo infusa licet ordinet actum fortitudinis ad finem supernaturalem charitatis, tamen de supernaturalibus viribus non accipit regulationem, nisi modo humano, et juxta capacitatem, et limitationem recipientis, ita quod licet supernaturaliter judicet posse multo majora fieri, tamen propria infirmitas, et limitatio etiam deti-

net, juxta quam metitur, et modificat etiam supernaturales actiones et vires. At vero donum fortitudinis ita induit virtutem ex alto, quod virtutem ipsam Dei facit quasi propriam, et depulsa infirmitate naturæ, sola divinitatis operatur virtute, juxta quod dicit propheta Psalm. XVII: *Diligam te, Domine virtus mea, Dominus firmamentum meum, et refugium meum:* et iterum ibidem: *In Deo meo transgrediar murum,* hoc est ut interpretatur D. Thomas citato loco ex tertio sententiarum: « Omne quod posset humanæ infirmitati obviare, hoc enim nomine muri intelligitur. »

XXXI. Itaque differt fortitudo virtus, et fortitudo donum sicut fortitudo ut humana, vel ut divina. Fortitudo enim regulata modo humano, et ut dictant regulæ prudentiæ facit fortitudinem virtutem; regulata vero instinctu, et regula divina, et juxta vires divinas nobis assistentes est fortitudo donum. Unde dicitur Psalm. XLIII: *Nec enim in gladio suo possederunt terram, et brachium eorum non salvabit eos, sed dextera tua, et brachium tuum, et illuminatio vultus tui.* Gladius enim, et brachium humanum fortitudinem indicat, quæ utique virtus est. Quando autem operatur quis per ipsam dexteram, et brachium Dei, non quidem secundum regulas ordinarias, sed secundum illuminationem vultus Dei, et instinctum Spiritus, non prudentialiter metientis vires proprias, sed operantis juxta vires, et brachium Dei, non attendendo ad infirmitatem propriam, talis fortitudo est plusquam virtus, quia ultra omnes regulas prudentiales, et ultra fortitudinem humanam est, quasi fortitudo divina qua induimur. Et sic fortitudo donum perficit, et adjuvat fortitudinem virtutem in his in quibus ex parte subjecti operantis deficere potest. Verum est enim

quod D. Gregorius xxxv moral. cap. vii, dicit : « Per dona juvari virtutes. »

XXXII. Sed dices : Fortitudo virtus versatur circa mala maxime terribilia, scilicet circa pericula mortis, ut docet S. Thomas 2-2, quæst. cxxiii, art. iv, ergo ad talia pericula superanda non oportet uti dono speciali; ergo ad nulla alia, quia si summa pericula, et summæ difficultates vincuntur sine dono, a fortiori minores vincentur; ergo ad nulla indiget dono. Imo etiam sine virtute fortitudine multi sustinent mortem, et acerbissima tormenta, ut multi gentiles, et infideles, et se ipsos occidunt : ergo nullæ sunt tam magnæ, et arduæ difficultates, quæ requirant donum fortitudinis præter virtutem fortitudinis.

XXXIII. Si dicatur hanc esse virtutem ordinariam, et procedere juxta regulas communes, ulterius autem debere ordinari fortitudinem ad finem supernaturalem, et secundum auxilia supernaturalia, et sic indigere dono contra est, quia ad hoc sufficit fortitudo infusa, hæc enim respicit finem supernaturalem, et supernaturali nititur auxilio, et regulatur a prudentia infusa; ergo in substantia potest omnia illa facere, quæ facit donum fortitudinis, scilicet opera fortia in ordine supernaturali. Quod autem sint opera magis, vel minus insignia aut extraordinaria, ideoque petant specialem instinctum, vel motionem Spiritus sancti, hoc per accidens se habet, et secundum magis vel minus intra eandem substantiam, et speciem actus supernaturalis.

XXXIV. Et confirmatur, quia si virtus fortitudinis inclinatur ad sustinenda etiam pericula mortis propter honestatem virtutis, et finem supernaturalem, quod id fiat instinctu, et motione Spiritus sancti, non ponit, nisi vel novam notitiam, vel

novum præceptum ut ita fiat; ad hoc autem non indiget nova virtute, licet sit novum præceptum, quia ex novo præcepto non mutatur specificatio, et quidditas virtutis. Quod exemplis fit manifestum, nam temperantia etiam adveniente novo præcepto ecclesiastico, non mutat rationem formalem virtutis temperantiæ. Et præceptum Dei ad Abraham ut occideret filium licet rem extraordinariam imperaverit, et quæ solum ex præcepto Dei licita reddebatur, tamen ad virtutem obedientiæ, et religionis ille actus pertinebat. Et actus heroici, atque extraordinarii virtutum, licet requirant speciale auxilium, et motionem divinam, atque etiam instinctum, non tamen ad diversam speciem virtutis spectant, quam ad virtutem cardinalem, cujus sunt actus. Et ad credendum revelationi particulari Dei non requiritur alia fides, quam fides theologica, quæ est virtus. Ergo neque ad operandum opera fortitudinis extraordinaria, licet fiant ex speciali impulsu, et instinctu Dei, requiretur alia virtus, quam virtus fortitudinis.

XXXV. Respondetur concedendo, quod fortitudo virtus versatur circa pericula mortis, et si sit fortitudo infusa versatur circa pericula mortis ex fine, et auxilio supernaturali, neque ad hoc præcise requiritur donum fortitudinis distinctum a virtute. Sed requiritur hoc donum ad tendendum in pericula mortis, et in alia terribilia, et difficilia sic, id est, ultra modum virium humanarum, et infirmitatis ejus. Nam licet virtus fortitudinis tendat ad ea quæ difficillima sunt ex objecto et genere suo, tamen cum quadam infirmitate, et trepidatione ex parte operantis et virium propriarum, quam trepidationem, et contingentiam, et infirmitatem ex parte operantis in ordine ad illud opus tollit, et suble-

vat donum fortitudinis, utens divina virtute tamquam sua, et operans ex motione, et instinctu Spiritus sancti, ut solidante infirmitatem nostram, et induente nos virtute ex alto, ut quasi petra solida operemur, juxta quod dicitur Psal. xxvi: *In petra exaltavit me, et nunc exaltavit caput meum super inimicos meos.* Et hæc est doctrina D. Thomæ loco citato ex tertio sententiarum ubi inquit : « Quod virtus fortitudinis respicit quidem opus difficillimum ex genere suo, non tamen secundum comparisonem ad operantem, quia non excedunt vires ejus. Sed fortitudo donum etiam est circa ea, quæ excedunt humanam facultatem. »

XXXVI. Quod sic explicandum est ex ejusdem doctrina paulo ante ista verba, quia proprium fortitudinis est ponere in animo firmitatem contra pericula, et mala imminencia quæ vincenda sunt. Firmitas autem hæc sumitur ex comparatione virium operantis in ordine ad opus difficile, quod aggreditur, vel sustinet, quæ quidem sunt vires fragiles, et defectibiles ex infirmitate sua. Et sic virtus fortitudinis humano modo procedens, etiamsi sit propter finem supernaturalem, intendit repellere malum ex genere suo arduum, et facere opus difficillimum, viribus tamen defectibilibus, et infirmis, et sic ad substantiam illius operis sufficientibus, quarum defectum, et infirmitatem non potest sufficienter virtus fortitudinis reparare, quia etsi dat inclinationem ad superandum opus difficile, non tamen penitus ipsam infirmitatem, et defectibilitatem virium solidare potest. Et sic plerumque deficit, et frangitur etiam fortis, et constans ex metu cadente in constantem virum. Donum autem fortitudinis ita inclinatur in ardua et difficilia opera ex genere suo, quod etiam ex parte operantis

consolidat infirmitatem, et depellit trepidationem naturæ ex virtute assistentis Spiritus, et sic etiam circa difficillima pericula, qualia sunt pericula mortis altiori motivo movetur, quam fortitudo virtus. Unde Christus Dominus qui in passione sua primo trepidationem monstravit ad ostensionem infirmæ naturæ et quasi humano modo procedens ex virtute fortitudinis, quæ trepidationes illas compatitur, statim rediit ex dono fortitudinis in suam soliditatem, et ut inquit S. Leo papa sermone viii de passione : « Depulsa trepidatione infirmitatis, et confirmata magnanimitate virtutis rediit in sententiam suæ dispositionis æternæ. » Itaque donum fortitudinis confirmat virtutem fortitudinis in his in quibus admittit defectibilitatem, et trepidationem ex propria infirmitate in ordine ad pericula circa quæ versatur, quia virtus fortitudinis versatur ex specie sua circa illa cum similibus defectibus, donum autem fortitudinis ex specie sua tollit illos, eo quod utitur virtute, et viribus divinis quasi propriis ex instinctu Spiritus sancti.

XXXVII. Quod vero dicitur plures subire mortem, et pericula gravia, et tolerare illa etiam sine dono, et virtute fortitudinis, imo cum peccato, ut qui ex desperatione, aut vanitate se ipsos occidunt, respondetur istos non subire illa pericula ex vera fortitudine, sed potius ex quadam animi dejectione, pusillanimitate, temeritate, aut vanitate, vel etiam ex aliqua ignorantia, quæ omnia vera fortitudo non admittit, quæ non tam in actionibus corporis, quam in animi affectibus demonstratur, et perficitur; non enim est fortis qui in animo est dejectus, et pusillus, aut desperatus, aut vanus, licet opere externo exerceat ea quæ fortis, conjiciendo se in peri-

cula, aut illa sustinendo, quia non ex animo forti, et invicto, sed potius victo a pusillanimitate spiritus, et tempestate ea tolerat. Nam qui verbi gratia ob molestiam temporalium calamitatum se occidit, non est fortis, sed pusillanimis, quia non potest tolerare molestias temporales, sed vult illas finire per mortem. Et qui ex vanitate in pericula mortis se coniecit, aut in alias pœnalitates, ille non est fortis, sed victus a vanitate, vel a passione audaciæ; unde non potest sustinere injuriam, vel opprobrium, et ne sustineat appetit mortem, qua homines laudent; vere autem fortis non solum mortem sed etiam confusionem contemnit, sicut de Christo dicit Apostolus ad Hebr. XII: *Qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem confusione contempta.* Honoris quippe appetitus difficillime vincitur in corde humano, nec est fortis corde, qui ab illo appetitu victus difficilia tolerat in corporalibus: donum ergo fortitudinis vincit exteriora mala, sed præcipue cordis interiora confirmat.

XXXVIII. Quod vero dicitur, sufficere fortitudinem infusam ad toleranda hæc propter finem supernaturalem, dicimus sufficere quidem in suo ordine, et linea, sed non absolute, et quoad omnia, nam fortitudo infusa ex dictamine supernaturalis finis tendit in ardua, et difficilia, sed juxta modum humanum, et capacitatem subjecti, id est, cum defectibilitate, et infirmitate virium, et trepidatione ex parte operantis, unde frequenter deficit non ratione virtutis (quæ non inclinatur ad deficientium) sed ex debilitate subjecti, quod non potest perfecte corroborare. At vero donum fortitudinis fertur in ista difficilia, et gravia non solum ex dictamine, et motivo supernaturali, sed ex tali motione Spiritus, quod omnem trepidationem tollit, et infirmitatem corrigit

ad vincendas quascumque difficultates, sicut dicitur de Samsone Judicium XV: *Quod irruit super eum Spiritus Domini, et sicut solent ad ardorem ignis ligna consumi, ita vincula, quibus ligatus erat, dissipata sunt, et soluta.* Quibus verbis designatur omnem difficultatem, et impedimentum etiam extrinsecæ ligationis ex potenti illo Spiritu in se irruente Samsonem superasse.

XXXIX. Ad confirmationem respondetur instinctum, et motionem Spiritus sancti, cui tamquam rationi formali donum fortitudinis innititur, non consistere solum in novo præcepto aut nova revelatione, et luce, vel notitia, quæ sibi infundatur, et sic exempla allata pro aliis virtutibus non quadrant; sed consistere in nova constantia, et firmitate animi ex subministratione Spiritus infusa, quæ vires humanas corrigit, et infirmitatem adaptat ad quælibet difficilia superanda, quamquam in illa obedientia Abraham præter divinum præceptum, etiam donum pietatis quo religiose Deo obedivit in tam extraordinaria actione, et donum fortitudinis in depellenda omni trepidatione, et hæsitatione ex paterni amoris teneritudine emolliente cor derivata, intervenire par est credere. Et qui revelationes accipiunt privatas, etiam lumen peculiare accipere ad eas intelligendas, et assentiendas præter fidem theologiam, multi probabiliter adstruunt, ut in secunda secunda dicitur. Sed dato quod credantur fide theologica, quæ est virtus, ideo est, quia credulitas talium revelationum non petit aliud motivum, vel rationem formalem, quam ipsius fidei. Depulsio vero infirmitatis, et trepidationis propriæ, quam facit donum fortitudinis, petit altiorem vim spiritus, quam sit motivum virtutis fortitudinis, quæ illas imperfectiones permittit.

XL. Quoad secundam partem conclusionis de materia ad quam se extendit donum fortitudinis, quidam distinguunt materiam doni fortitudinis a materia virtutis fortitudinis, et aliarum virtutum ei adjunctarum, quasi donum fortitudinis solum versetur circa illas actiones, quæ sunt omnino extraordinariæ, et petunt specialem instinctum Spiritus sancti ut fiant, sicut quando martyres se proiecebant in ignem, aut Jonathas cum uno armigero tantum invasit integrum exercitum, aut Samson interfecit mille viros.

XLI. Cæterum D. Thomas in III, dist. XXXIV, quæst. II, art. I, quæstiunc. II ad primum, expresse dicit: « Quod licet donum fortitudinis principaliter sit circa illa opera supererogationis, nihilominus etiam est circa alias difficultates, circa quas est etiam virtus communiter, sed non eodem modo sicut dictum est. » Quod autem non solum versetur circa præcipuam materiam virtutis fortitudinis, quæ sunt pericula mortis, sed etiam circa alias materias virtutum illi adjunctarum, ut magnanimitatis, magnificentiae, patientiæ, perseverantiæ, etc. docet ibi D. Thomas in corpore dum dicit: « Quod unum donum fortitudinis se extendit ad omnes difficultates, quæ in humanis rebus possunt accidere etiam supra facultatem humanam, sicut Apostolus dicebat: Omnia possum in eo qui me confortat. » Et ideo oportet actum fortitudinis doni accipere circa omnia difficilia proportionabiliter actui fortitudinis circa quædam difficilia. De ipsa autem virtute fortitudinis dicit: « Quod quia innititur facultati humanæ, non est respectu omnium difficultatum, sed respectu aliquarum, quæ sunt maximæ in genere humano: ad alias autem difficultates sunt ordinatæ aliæ virtutes, quæ sunt fa-

cultates quædam. Itaque sicut potentiae sensitivæ multiplicantur in homine propter limitationem, et coarctationem cujuslibet facultatis, nec ex eo quod unus sensus possit circa excellentius objectum, verbi gratia visus, sequitur quod possit circa inferius objectum, verbi gratia odoratus, vel gustus, ita multiplicantur virtutes quæ humano modo innituntur, quia unaquæque circa limitatum, et determinatum objectum versatur, et licet illud sit principaliter, aut difficiliter, non sequitur quod possit operari circa minus difficile, quia extra sphaeram illius limitationis est. At vero sicut intellectus qui eminentior est omnibus sensibus versatur circa omnia objecta sensus modo altiori, unus et idem existens; ita donum fortitudinis versatur circa omnia difficilia, circa quæ diversæ virtutes versantur, unum et idem existens.

XLII. Et ratio hujus sumitur, tum a priori, tum a posteriori. A priori quidem, quia motivum, et ratio formalis qua innititur donum est universalior, et altior omni motivo virtutum, quæ versantur circa difficile, ergo debet complecti plures materias, et ad plura se extendere, quam quælibet ex illis virtutibus. Patet consequentia, quia quanto motivum est universalius, et efficacius, tanto magis potest se extendere, pluraque complecti; ergo extensior materia debet correspondere altiori, et universaliori motivo. Ergo cum motivum doni fortitudinis innitatur viribus divinis, et virtuti Spiritus moventis, quæ ad omnia se potest extendere, omnium virtutum fortitudinis materias complectetur: *Quia omnia, inquit, possum in eo qui me confortat.*

XLIII. A posteriori autem deducitur, quia si solum serviret donum fortitudinis pro extraordinariis actionibus, quæ vix aliquando acci-